

जाहिरातींचे दर.

सालांल पत्त्यावर चोक्रशी
करावी.व्यवस्थापक, अर्थ,
'दुर्गाधिवास' पुणे. र.

अर्थ

वर्गणीचे दर.

वार्षिक वर्गणी
रु. ४
(टपाल इंग्राल माफ)
फिरकोळ अंकास
दीन आणे.

'अर्थ एव प्रचानः' इति कौटिल्यः अर्थमूली धर्मकामाविति । —कौटिलीय अर्थशास्त्र
संपादक—प्रो. वा. गो. काळे ★ सहसंपादक—श्री. वा. काळे

वर्ष ११

पुणे, बुधवार तारीख १८ एप्रिल १९४५

अंक १६

सारस्वत

को-ऑपरेटिव्ह बँक लि.

(स्थापना १९१८) रे. नं. ३१६५५

सारस्वत बँक बिल्डिंग, गिरगांव, मुंबई.

अधिकृत भांडवल	रु. ५,००,०००
विक्रीस काढलेले भांडवल	रु. ३,००,०००
वसूल झालेले भांडवल	रु. २,३२,१६०
रिझर्व्ह व इतर फंड्स	रु. १,४५,८०१
डेवी	रु. ४४,४३,४०७
एकूण खेळते भांडवल	रु. ४९,००,०००

—: विशेष माहितीसाठी लिद्दा अगर भेटा :—

व्ही. पी. वदें, बी. कॉम्., चेअरमन. एस. व्ही. संझगिरी, बी. कॉम्., सेक्रेटरी.

सब-ऑफिस—वादर

(बी. बी. रेल्वे स्टेशनसमोर)

—: साठे विस्कटे :—

ऑरेंज व श्रूसबरी

आतां स्थानिक ग्राहकांस अल्प प्रमाणांत मिळूं लागलीं. युद्धसमाप्तीचा काळ जवळ येत जाईल, तस-
तशी परगांवचे ग्राहकांसहि हळू हळू मिळूं शकतील.

—साठे विस्कट कं., पुणे २

⇒ न्यू इंडिया इंडस्ट्रीज लि. ⇐

(Approved Re-readers and Approved Contractors)

२६ लॅमिंग्टन नॉर्थ, मुंबई ११.

अध्यक्ष:—श्री. ग. स. मराठे, अक्चुअरी.

✿ महाराष्ट्रांतलील रबराचा प्रमुख कारखाना ✿

★ गिरणीचे रोलर्स

★ रबरी हातमोजे

★ छापखान्यांचे रोलर्स

★ रिमोल्ड टायर्स

★ रबरी वॉशर्स

★ सॉलिड व्हील्स

व इतर रबरी माल तयार होतो.

पु. ग. मराठे

मॅनेजिंग डायरेक्टर.

विविध माहिती

संगमनेर व्यापारी असोसिएशन

वरील असोसिएशनची नऊमाही सभा नुकतीच भरली होती. अध्यक्ष, श्री. पी. एस. लाहोटी, ह्यांनी सभेस असोसिएशनच्या कामाचा वृत्तांत निवेदन केला. असोसिएशनमार्फत संगमनेर येथे उन्हाळ्याकरिता चार ठिकाणी पाणपोईची व्यवस्था करण्याचे ठरले. त्याचप्रमाणे एक गोरक्षण संस्था स्थापण्यासहि असोसिएशनने मंजूरी दिली.

बिमा बिलाचे भवितव्य

हिंदुस्थान सरकारने व्यापक सुधारणा करणारे एक बिमा बिल असेंब्लीत मांडले होते, परंतु ते तसेच टाकून देण्याचा सरकारचा विचार दिसतो. इन्कम टॅक्स बिलाची वासलात अगोदरच लागली आहे.

सॅन फ्रॅन्सिस्को परिषदेचा सर्व

सॅन फ्रॅन्सिस्को परिषदेसाठी अमेरिकन सरकारस ५,००,००० ते ९,००,००० डॉलर्स सर्व येईल. युद्ध चालू ठेवण्यांत ती रकम सर्व केली, तर ती ३ ते ५ मिनिटांत खलास होईल! परिषद किती लंबिल, ह्यावर तिचा सर्व अवलंबून आहे, हे उघड आहे.

ब्रिटिश पार्लमेंटची निवडणूक

ब्रिटिश पार्लमेंटाची निवडणूक जूनमध्ये होईल व नवे पार्लमेंट जुलैमध्ये भरेल, असा अंदाज आहे. हे शक्य करण्याकरिता सध्याचे पार्लमेंट लवकरच बरखास्त करावे लागेल व त्यापूर्वी आवश्यक तेवढ्या बजेटाच्या बाबीस मंजूरी मिळवावी लागेल.

कोळसा व वजि ह्यांची बचत कशी करावयाची!

मुंबई शहरांतील व उपनगरांतील गिरण्यांमधील कोळशाचा व विजेचा खप, कार्यक्षमता वाढवून कसा कमी करता येईल, यासंबंधी गिरण्यास सल्ला देण्याकरिता मुंबई सरकारने एका खास अधिकाऱ्याची नेमणूक केली आहे.

पोस्टांत जास्त पैसे ठेवण्यास उत्तेजन

लोकांना बचत करण्यास उत्तेजन मिळावे, ह्या दृष्टीने पोस्ट ऑफिस सेव्हिंग बँकेत ठेवीदाराने एका वर्षांत ठेवावयाच्या रकमेची कमाल मर्यादा १,५०० रुपये होती ती आता वाढवून ५,००० रुपये करण्यांत आली आहे.

कर्जनिवारण व खंडकरी कायदे हवेली तालुक्यास लावा

हवेली तालुक्यांतील शेतकऱ्यांची एक सभा राव बहादूर जी. एम. काळभोर ह्यांच्या अध्यक्षतेखाली पुणे येथे श्रीशिवाजी मराठा हायस्कूलच्या वंदेकर लायब्ररी हॉलमध्ये ता. २५ मार्च रोजी भरली होती. बाँबे अॅ. डेटर्स रिलीफ अॅक्ट (१९३९) व बाँबे टेनन्सी अॅक्ट (१९४२) हे कायदे पुणे जिल्ह्याच्या हवेली तालुक्यास तात्काळ लागू करण्यांत यावेत, अशी सरकारला विनंती करणारा ठराव सभेने मान्य केला.

काळा बाजार मोडण्यासाठी बक्षिसांची योजना

कापडाच्या काळा बाजारास आळा घालण्यास मदत करणारांस सिंध सरकार बक्षिस देणार आहे. आरोग्य शिक्षा होईल इतकी माहिती पुरविणारास १,००० रुपये किंवा जप्त केलेल्या कापडापैकी २०% कापड अथवा त्याची किंमत, एवढे बक्षिस मिळेल.

भांडवल उभारणीवरील निर्वैध व किमान भांडवलाची आवश्यकता ह्यांतील विसंगति

भांडवल उभारणीवरील, सध्या अस्तित्वात असलेले सरकारी निर्वैध व नियोजित बँकिंग कायद्याने बँकांस आवश्यक ठरविलेले किमान शेअर भांडवल, ह्यांतील विसंगति सरकारच्या लक्षांत नाही काय? असा प्रश्न असेंब्लीत नुकताच विचारण्यांत आला. त्यास उत्तर देताना फडनवीस म्हणाले :- "एकापेक्षा जास्त प्रांतांत शाखा असणाऱ्या काही बँकांना नवे भांडवल उभारण्यास परवानगी नाकारण्यांत आली तर त्या नियोजित कायद्याच्या ११ व्या कलमांतील भांडवलविषयक अट पार पाडू शकणार नाहीत, ह्याची सरकारास जाणीव आहे. तथापि, बिलाचे अद्याप कायद्यात रूपांतर झालेले नाही. सध्याच्या मसुद्याप्रमाणेच कायदा झाला, तरी पुरेसे भांडवल उभारण्याच्या मार्गीतील अडचणीचा विचार करण्यास पुरेसा वेळ राहिलच. अडचणी दूर करणे बँकांस अशक्य झाले, तर इतर प्रांतांतील शाखा बंद करणे त्यांच्या हातांतील गोष्ट आहे.

नवे बँकिंग बिल

नवे बँकिंग बिल तपशीलवार विचारासाठी सिलेक्ट कमिटीकडे सोपविण्यांत यावे, अशी सूचना फडणविसांनी असेंब्लीत मांडून, बिलाचा उद्देश स्पष्ट करून सांगितला. सूचना मंजूर झाली.

गव्हर्नमेंट सोप फॅक्टरी

म्हैसूर संस्थानांतील गव्हर्नमेंट सोप फॅक्टरीची स्थापना १९१८ साली झाली, तेव्हा कपडे धुण्याचा सावण फक्त तयार करण्यांत येऊ लागला. आता ह्या कारखान्यास हिंदुस्थानांतील सावण कारखान्यांत महत्त्वाचे स्थान प्राप्त झाले आहे. १९३८-३९ साली कारखान्याने ४,८६,३८५ रुपयांचा सावण तयार करून ८३,७९० रुपये नफा मिळविला. १९४३-४४ मधील उत्पादनाची किंमत १०,९३,३५२ रुपये भरली व नफ्याचा आकडा २,८३,२२९ रुपये झाला. आता ह्या कारखान्याचे यशवंतपूर येथे स्थलांतर करण्यांत येणार आहे.

नागपूर येथे व्यापारी कॉलेज

नागपूर येथे एक कॉमर्स कॉलेज येत्या जुलैपासून सुरू होईल. विश्वविद्यालयाकडे त्यासाठी रीतसर अर्ज पाठविण्यांत आला आहे.

रिझर्व्ह बँकेची सोन्या-चांदीची विक्री

रिझर्व्ह बँकेने मार्च, १९४५ मध्ये एकूण ५,२०,००० तोळे सोने व ६,९०० चांदीचे पाट विकले. दोन्ही मिळून सुमारे ६३ कोटी रुपयांची विक्री झाली.

सांगली संस्थान सहकारी परिषद

सांगली संस्थान सहकारी परिषदेचे तृतीय अधिवेशन शनिवार ता. २१ व रविवार ता. २२ एप्रिल सन १९४५ इ. रोजी मुंबई इलाख्याचे सहकारी खात्याचे रजिस्ट्रार श्री. पी. जे. चिन्मयगुंद आय. सी. एस. ह्यांचे अध्यक्षतेखाली दरबार हॉलमध्ये (असेंब्ली हॉलमध्ये) भरणार आहे. श्रीमंत राजेसाहेबांचे हस्ते परिषदेचे उद्घाटन होईल.

दुधाच्या पुढीची सक्ती

मुंबई शहरांतील हॉटेलवाल्यांनी चहात व कॉफीत स्किम मिल्क पावडरच वापरली पाहिजे, अशी सरकारने सक्ती केलेली आहे. ह्या हुकुमाखाली मुंबई उपनगरांतील वांद्रे, पार्ले-अंधेरी जुहू, कुर्ला, घाटकोपर व चेंबूर हे भागहि २२ एप्रिलपासून येतील.

अर्थ

हैदरी शिष्टमंडळाचें कार्य

जरूरीच्या ब्रिटिश मालाचा पुरवठा

नित्याच्या उपयोगाच्या अनेक वस्तूंचा हिंदुस्थानांत तुटवडा पडल्यानें लोकांची गैरसोय होत असून त्या काळ्या बाजारांत भरमसाट किंमतींनीं विकल्या जात आहेत. सामान्य स्थितींतल्या लोकांस ह्या जिनसा मिळत नाहींत आणि गरजू गिऱ्हाइकें व श्रीमान् खरेदीदार पडतील त्या किंमती देऊन आपल्या जरूरी भागवीत आहेत. ह्यांपैकी कांहीं वस्तू नेहमींच बाहेरून आयात कराव्या लागतात आणि युद्धपरिस्थितीमुळे त्यांचा पुरवठा मर्यादित झाला आहे. दुसऱ्या कांहीं जिनसा ह्या देशांत तयार होत असल्या तरी त्यांस युद्धसामुग्री म्हणून अगतेची मागणी असते आणि त्या कारणानें त्या सामान्य जनतेस उपलब्ध होऊं शकत नाहींत. ह्या रीतीनें मागणी पुरवठ्याचा मेळ न बसल्यानें महागाईची, कुचंबणेची व गैरसोयीची स्थिति निर्माण झाली आहे. तिच्यावर दुहेरी उपाय योजितां येण्यासारखा आहे. युद्धासाठीं निरनिराळ्या प्रकारांची सामुग्री लागते, तिचें उत्पादन ह्या देशांत विस्तृत प्रमाणांत होईल अशी व्यवस्था करणें हा पहिला मार्ग आहे. पूर्वं एशियातील आघाड्यांस हिंदुस्थानांतून युद्धसामुग्री पुरवण्याचें ठरलें त्याच वेळीं इंग्लंड व अमेरिका ह्या देशांतून यंत्रसामुग्री आणून येथील उत्पादन वाढवण्याची तजवीज केली जाणें अगत्याचें होतें. एका वेळीं या संबंधातील औद्योगिक विस्ताराच्या योजनांची चर्चाहि झाली पण अखेर ह्या कल्पना सोडून देण्यांत आल्या. त्या फलद्रूप झाल्या असत्या तर हिंदुस्थानच्या औद्योगिकरणास सहाय मिळून लढाऊ मालाचा हवा तेवढा पुरवठा होऊन सामान्य हिंदी जनतेस आवश्यक वस्तूंची टंचाई मासली नसती.

हा मार्ग बंद झाल्यानें इंग्लंडहून शक्य तेवढा लढाऊ उपयोगाचा व इतर माल आणून हिंदी बाजारावरील ताण कमी करणें हाच उपाय शिष्टक राहिला; आणि त्या मार्गाचा अवलंब हिंदुस्थान सरकारनें हैदरी शिष्टमंडळ लंडनला पाठवून केला आहे. ब्रिटिश सरकाराशीं वाटाघाटी करून सर अकबर हैदरी व त्यांचे सार्थीदार परत आले आहेत आणि त्यांनीं बजावलेल्या कामगिरीची माहिती नुकतीच प्रसिद्ध झाली आहे. त्यांनीं ब्रिटिश सरकाराकडून मिळवलेल्या सवलती येणेंप्रमाणें आहेत. हिंदुस्थानांत तयार होणाऱ्या मालापैकीं शक्य तितके कमी जिन्नस लष्करी उपयोगासाठीं घेऊन अधिक पुरवठा हिंदी जनतेस उपलब्ध करून देणें, ह्या देशांत तयार न होणारा किंवा अपुऱ्या प्रमाणांत तयार होणारा माल इंग्लंडमधून इकडे आणणें; हिंदी कारखान्यांस उत्पादनास लागणारा कच्चा माल व इतर साधनें पुरवणें आणि हिंदुस्थान सरकारनें जिनसांचा पुरवठा वाढवण्यासाठीं मागितलेला माल खरेनें पाठवून देणें. ह्या शेवटच्या बाबीचीं अंमलबजावणी होत असून कोळशाच्या खाणींत लाग-

णारी यंत्रे, रस्त्यांसाठीं जरूर असलेले रूड, टेलिफोनचें सामान, शेतीसाठीं यंत्रे, सतें इत्यादि प्रकारच्या मालाचा तीमध्ये अंतर्भाव झाला आहे. देशी कारखान्यांस आवश्यक असलेला मालहि लवकर हातीं येण्यासारखा आहे. नित्याच्या वापरातील पण दुर्मिळ झालेल्या वस्तू आयात होणार आहेत, त्यांच्या यादींत अर्भकांचीं यंत्रे, भाजीपाल्याचें बीं, दुचाकी गाड्या, औषधे, कागद व स्टेशनरी, शिवण्याचीं यंत्रे, प्रसाधनाचीं साधनें, काचेचें व विजेचें सामान इत्यादि प्रकारचा माल प्रामुख्यानें नमूद आहे.

वरील जिनसा आयात होतील तेव्हां त्यांची आज जनतेस भासणारी दुर्मिळता बरीच कमी होईल. परंतु ह्याहीपेक्षां महत्त्वाची गोष्ट आहे ती, लढाऊ उपयोगाच्या वस्तूंची आयात करून त्या परस्पर लष्करास पुरवणें आणि ह्या रीतीनें हिंदुस्थानांत बनवल्या जाणाऱ्या मालास असलेली लष्करी मागणी कमी करून तो हिंदी जनतेस मिळेल अशी तजवीज करण्यासंबंधांतली होय. पोलाद, कातडी, लाकूड, सिमेंट, लोकराचा व कापसाचा विणलेला माल हे जिन्नस ह्या सदरांत येतात. चालू सालीं मिळावयाच्या ह्या वस्तूंची किंमत ४ कोटी व १९४६ मध्ये आयात व्हावयाच्या मालाची किंमत ७० कोटी रुपये भरेल असा अंदाज आहे. देशातील प्रचलित टंचाईच्या दृष्टीनें पहातां चालू सालची ४ कोटींच्या मालाची सवलत विशेष आहे असें म्हणतां येत नाहीं. ती केवळ दर्यामें सससस आहे. हिंदी बाजारातील पुरवठा व किंमती ह्यांचेवर ह्या आयातीचा परिणाम म्हणण्यासारखा होणार नाहीं. तथापि देशाच्या पुरवठ्यांत कांहीं जरूरीच्या मालाची भर पडणार आहे ती केव्हांहि स्वागताहच वाटेल ह्यांत शंका नाहीं. सध्या कापडाची दुर्मिळता विलक्षण झाली आहे. लष्करी उपयोगाकरितां ८० कोटी वार आणि निर्गतीसाठीं ६० कोटी वार एवढें कापड ह्या देशास पुरवावें लागत आहे. त्यापैकी थोड्या तरी मालाची निर्गत इंग्लंडमधून करण्याचें आश्वासन हैदरी शिष्टमंडळानें ब्रिटिश सरकाराकडून मिळवले आहे आणि ह्या देशांतलें कापडाचें उत्पादन वाढवण्यास हिंदुस्थान सरकार सहाय देणार आहे. ह्या देशांतली मालाची टंचाई आणि महागाई दूर करण्याचें महत्त्व ब्रिटिश सरकारनें मान्य केले आहे, पण मालाच्या पुरवठ्याविषयींची त्याची मोठी जबाबदारी आपणहि ओळखली पाहिजे, ह्या भूमिकेवरून आपण वाटाघाटी केल्या आणि सवलती मिळवल्या असें शिष्टमंडळाचें म्हणणें आहे.

हिंदी कापडाचें उत्पादन अपुरें कां ?

हिंदी कापडाच्या गिरण्या व हातमाग ह्यांचे उत्पादनांत आतां हिंदी सुतच वापरलें जातें. १९३९ सालीं हिंदी सुताच्या उत्पादनाचा आकडा वजनानें १२६ कोटी पौंड होता, तो १९४४ सालीं १६२ कोटी पौंड झाला. ह्या सुतापासून दरसाल सुमारे ६७० कोटी वार कापड तयार होतें. त्यापैकी १९० वार कापड हातमागावरील असतें. हें सर्व कापड हिंदीवासीयांस समप्रमाणांत वाटलें, तर प्रत्येकाच्या वाट्यास दरसाल १६३ वार कापड येईल. सध्या नागरिकांस तें मिळत नाहीं, ह्याचें कारण ७५ कोटी वार कापड लष्करासाठीं जातें व निर्गत ६० कोटी वारांपर्यंत कापड उठवूं शकतें. टेक्स्टाइल कंट्रोल बोर्डाचे अध्यक्ष, श्री. कृष्णराज एम. डी. ठाकरसी, ह्यांनीं वरील माहिती नुकतीच सांगितली.

बँकिंग बिल सिलेक्ट कमिटीकडे सोपविलें

असेंब्लीमधील विचार प्रदर्शन

फडणवीस, सर जरेमी राइस्मन

“अमेरिका व कानडा ह्या देशांतील बँकिंग कायद्याच्या मानानें, प्रस्तुत बिलाची व्याप्ति पुष्कळच लहान आहे. हिंदुस्थानांत अद्याप बँकिंगची वाढ होत आहे आणि बँकांच्या आकारांत, व्यवहारांत व कार्यपद्धतींत फार तफावत आहे, त्यामुळें तपशीलवार नियमनाचा प्रयत्न करणें इष्ट होणार नाही. ज्या देशांत नियम कडक आहे, तेथील अनुभवहि अद्याप मार्गदर्शक होण्याइका जमा झालेला नाही. बँकिंग बिलांतील मुख्य तत्त्वांस सर्वसाधारण पाठिंबा मिळालेला आहे. रिझर्व्ह बँकेस ४२ व्या कलमानें देखरेखीचे अधिकार दिले होते ते अपुरे होते. रिझर्व्ह बँकेने दिलेला सद्दा मानण्याची जबाबदारी शेड्यूल बँकांवर नव्हती व कलमांत नमूद केलेल्या माहितीव्यतिरिक्त इतर माहिती मागण्याचा रिझर्व्ह बँकेस अधिकार नव्हता. प्रस्तुत बिलांत इष्ट ती सुधारणा सुचविण्यांत आली आहे. सावकारी व्यवहार आणि रिझर्व्ह बँक ह्यांचा संबंध जोडणें इष्ट असलें तरी त्यास आवश्यक असलेल्या अटी स्वीकारण्यास सावकार व श्रॉफ तयार नाहीत. त्यांनी बँकिंग व बिगर बँकिंग व्यवहार अलग करून रिझर्व्ह बँकेकडे वकशीर माहिती पाठविणें इष्ट आहे. बिलांतील बँकिंगच्या व्याख्येत सावकारी व्यवहार येत नसल्याकारणानें तूर्त त्याचा विचार करण्याचें कारण नाही.”

श्री. टी. एस. ए. चेष्टिअर (कॉंग्रेस)

१४ वर्षांपूर्वी बँकिंग इन्कायरी कमिटीने तीन प्रमुख बाबी सांगितल्या, त्यांचेशी प्रस्तुत बिल ताडून पाहिलें पाहिजे. (१) बँकिंगची वाढ आणि शेती, व्यापार व उद्योगधंदे ह्यांची अभिवृद्धि, (२) परदेशी बँकांपासून स्वदेशी बँकांचें संरक्षण व (३) बँकिंगच्या धंद्याचें नियंत्रण. ह्या तीन बाबींपैकी फक्त पहिली बाबच बिलाच्या क्षेत्रांत आहे. हिंदी बँकांना ब्रिटिश बँकांपासून संरक्षण हवें, कारण हिंदी उद्योगधंदे व बँकिंग ह्यांच्या नाशास ब्रिटिशच कारणीभूत आहेत. परराष्ट्रीय व्यापारास पैसा पुर्विण्याचा धंदा सर्वस्वी विदेशी बँकांच्या हातांत आहेत; त्या बँका हिंदी व्यापाऱ्यांवर विदेशी कंपन्यांत विभा उतरविणें भाग पाडतात.”

श्री. कृष्णमचारी (राष्ट्रीय)

“व्यवहार चालू करण्यासंबंधीचा व चालू ठेवण्यासंबंधीच्या अटी लहान बँकांपुरत्या दिल्या कराव्यात. आज मोठाल्या बँकांनी हिंदुस्थानांत सर्वत्र शाखा उघडल्या आणि कालांतरानें त्या त्यांना बंद कराव्या लागल्या तर ? लहान बँकांचा स्थानिक रहाणीशी व व्यवहाराशी निकट संबंध असतो, हें त्यांचें वैशिष्ट्य आहे.”

श्री. भुलामाई देसाई (कॉंग्रेस)

“बँकांस मॅनेजिंग एजंट असुं नयेत, ही बिलांतील सुधारणा स्वागताई आहे. चलनविस्ताराच्या सध्याच्या कालांत लोकांच्या मूर्खपणाचा फायदा घेणारे कंपनी स्थापक पुष्कळ असतात. ज्यांना पैसा वापरतां येणार नाही, अशांच्या हातीं तो पडूं न देणें योग्यच आहे. बँका बुडण्याचीं ताजी उदाहरणें लक्षांत घेऊनच, बिलांतील तरतुदीकडे पाहिलें पाहिजे.”

श्री. मनु सुभेदार (कॉंग्रेस)

“जिचे आजवर झालेले एकमेव हिंदी फडणवीस सर बी. एन. मित्र हे अध्यक्ष होते, अशा सेंट्रल बँकिंग इन्कायरी कमिटीच्या शिफारसी सरकारने अंमलांत आणलेल्या नाहीत. युरोपियन बँका व मोठ्या बँका ह्यांचें वजन पडल्यामुळेंच बिलानें प्रस्तुत स्वरूप धारण केलेलें दिसतें. बिलाचा उद्देश देशाचें व्यापक हितसंवर्धन हा नसून ठेवीदारांचें हितरक्षण, एवढाच आहे. बँकांवर मध्यवर्ती नियंत्रण हवें, परंतु रिझर्व्ह बँकेची दृष्टी फार आकुंचित आहे. इंपीरिअल बँकेचे सास अधिकार व तिला मिळणाऱ्या सास सक्ती नष्ट करणें आवश्यक आहे. अमेरिकेसारख्या जगांतील सर्वांत श्रीमान राष्ट्रानेंहि परदेशी बँकांस तेथें शाखा उघडण्यास बंदी केली आहे. हिंदी घटना कायद्यांतील निर्बंध रद्द होईपर्यंत हिंदुस्थानास असें संरक्षक नियंत्रण घालतां येणार नाही. परंतु मध्यवर्ती बँकिंग इन्कायरी कमिटीने एकमतानें सर्व बँकांस लायसेन्सची अट लावण्याची शिफारस केली होती, तीसुद्धां कोणतेंहि कारण न सांगतां सरकारने त्याज्य ठरविली आहे. संस्थानी हद्दीतील बँकांस विदेशी बँकांच्या बरोबरीने वागविणें अन्यायाचें आहे.”

मि. युसुफ हरून (मुस्लिम लीग)

“बँकेचे भाग मुंबईतील धनिक लोक आपल्या हातीं एकत्रित करीत आहेत, त्यामुळें तिचें राष्ट्रीय स्वरूप नाहीसे होऊं लागलें आहे; ह्या प्रवृत्तीस आळा घातला पाहिजे.”

सर झियाउद्दिन अहमद (मुस्लिम लीग)

“संस्थानांतील बँका देशाच्या आर्थिक व्यवहारांत महत्त्वाचा भाग घेत आहेत. ब्रिटिश हिंदुस्थानांतील बँकांच्या बरोबरीचा दर्जा त्यांस वाटाघाटी करून मिळविता यावा, अशी तरतूद केली पाहिजे.”

मि. ई. एल. सी. ग्विल्ट (युरोपियन गट)

ज्या कंपनीत किंवा फर्ममध्ये बँकेच्या डायरेक्टरांचा हितसंबंध आहे, तिला तारणाखेरीज कर्ज देण्यावर बिलानें नियंत्रण घातलें आहे. ही तरतूद अनावश्यक आहे आणि तीमुळें अगदीं वाजवी कर्ज देणेंहि बँकेस अशक्य होईल. बँका व इतर चांगल्या कंपन्या या दोघांचेहि डायरेक्टर असलेल्या निवडक चारिऱ्यवान लोकांच्या ह्या संबंधाचा बँकेस कांहींहि उपयोग होणार नाही, आणि असा डायरेक्टर बँकेच्या डायरेक्टर बोर्डावर रहाण्यास तयार होणार नाही. त्यामुळें बँक चांगल्या संचालकास मुकेल. भांडवलविषयक अटी पाहतां, किमान भांडवलाचे आंकडे फार लहान वाटतात. बँकिंग हा अत्यंत लहान प्रमाणावर चालविण्याचा धंदाच नव्हे.”

श्री. रामनाथ (रिझर्व्ह बँकेचे सेक्रेटरी)

“लहान बँकांच्या भवितव्याबद्दल भीति बाळगण्याचें कारण नाही. त्यांना अढचण निर्माण करण्याचा बिलाचा मुळीच हेतु नाही. हिंदुस्थानची सध्याची आर्थिक प्रगति पहातां, लहान बँकांस लहान गांवांत व खेड्यांत अत्यंत महत्त्वाची कामगिरी बजाविण्याची आहे. लहान बँकांचें योग्य मार्गदर्शन व्हावें, अशीच बिलाची योजना आहे. रिझर्व्ह बँकेवर बरीच टीका करण्यांत आली, परंतु तिनें प्रारंभीच ऑग्निकल्चरल क्रेडिट सातें सुरू करून शेतकऱ्यांच्या भांडवलविषयक गरजांचा अभ्यास चालू केला आणि प्रांतिक सरकार व सहकारी बँका ह्यांस वेळोवेळ सद्दा दिला. सहकारी बँकांना २% व्याजानें कर्ज देण्याची योजना रिझर्व्ह बँकेनें आंसली आहे. वेअर हाउसिंग कंपन्यांच्या स्थापनेबद्दल तिनें आपली योजना नुकतीच प्रांतिक सरकारांकडे पाठविली आहे. सावकार व श्रॉफ ह्यांचेमध्ये धंद्याचें लिमिटेड कंपन्यांत रूपांतर करण्याची प्रवृत्ति आढळून येत आहे. ती ज्या प्रमाणांत वाढेल, त्या प्रमाणांत ते रिझर्व्ह बँकेच्या क्षेत्रांत ज्यास्त प्रमाणांत येतील.”

रुट विचार

ग्रामसुधारणा योजनांत संस्थानांचे सहकार्य ?

भौगोलिक व नैसर्गिक दृष्ट्या हिंदुस्थानांतले प्रांत व संस्थाने हे राज्यव्यवस्थेचे भाग परस्परांशी असे निगडित झाले आहेत की त्यांतील जनतेची आर्थिक प्रगति घडवून आणावयासाठी योजनांच्या उपायांचे बाबतीत त्यांचेमध्यें सहकार झाल्यावांचून ते यशस्वी होणें कठिण आहे. प्रांत व संस्थाने ह्यांनी योजनात्मक धोरणें आपापल्या शक्तीप्रमाणें व स्वतःच्या कल्पनांस अनुसरून अंमलांत आणल्यास तें व्यवहार्य व परिणामकारक होणार नाही. ही गोष्ट लक्षांत घेऊन ग्रामसुधारणाविषयक योजनांत लगतचीं संस्थाने व प्रांत ह्यांचें सहकार्य घेण्याचें मुंबई सरकारने ठरविलें आहे ही गोष्ट अभिनंदनीय आहे. परवां म्हणजे सोमवारी प्रांतिक रूरल डेव्हलपमेंट बोर्डाच्या मुंबईत भरलेल्या सभेचें उद्घाटन करतांना हंमामी गव्हर्नर, सर हेन्री नाइट, ह्यांनी ह्या उपक्रमाचा उद्देश व क्षेत्र ह्यांचें मार्मिक विवेचन केलें. बोर्डाच्या सभेस लगतच्या संस्थानांच्या प्रतिनिधींस विचारविनिमयासाठी नियंत्रण देण्यांत आलें होतें. ब्रिटिश आणि संस्थानी मुलूख ह्यांची मुंबई प्रांतांत ठिकठिकाणीं अशी गडद झाली आहे की पाटबंधारे, रस्ते, बीज, जमीन सुधारणा ह्यांचेसंबंधांतील योजना त्यांत स्वतंत्र व निरनिराळ्या अंमलांत आणणें खर्चाचें व अडचणीचें आहे हें कित्येक उदाहरणें देऊन सर हेन्री ह्यांनी सिद्ध केलें. रस्ते, कालवे, विजेचें उत्पादन इत्यादींस लागणारा पैसा उभा करण्याचें सामर्थ्य बहुतेक संस्थानांत नाही आणि त्या बाबतच्या मुंबई सरकारच्या योजनांच्या संस्थानी मुलखाशी निकट संबंध येत असल्याने त्या स्वतंत्र रीतीने पार पाडण्याचे मार्गांत अडथळे उत्पन्न होतात. उलट, एकमुली कारभार आणि मर्यादित मुलूख व खर्च ह्यांचे योगानें काहीं सुधारणा संस्थानांत सहज हातीं घेतां येतील. मुंबई सरकार आणि संस्थाने ह्यांच्या परस्पर सहकार्याने दोघांच्या अडचणी दूर होऊन सर्वांच्या हितास परिपोषक अशा अभिवृद्धीच्या योजना फलद्रूप करतां येतील ही कल्पना सर हेन्री ह्यांनी पुढें मांडली. आणि आर्थिक योजना प्रादेशिक पायावर उभ्या करण्याचें महत्त्व प्रतिपादिलें. त्यांच्या भाषणाचा अपेक्षित योग्य परिणाम घडून अभिवृद्धीच्या योजना सहकारात्मक व सुकर होतील अशी आशा आहे.

रेलवेज आणि मोटारीचा धंदा

सध्या हिंदी आगगाड्यांत प्रवाशांची गर्दी आणि हाल होत आहेत त्यांचेविषयींच्या तक्रारी वृत्तपत्रांत सारख्या प्रसिद्ध होत आहेत. मध्यवर्ती असेंब्लीच्या सभासदांनीहि त्यासंबंधांत सरकारवर टीका केली आहे. आगगाड्यांतील गर्दी कमी करण्याच्या हेतूने रेलवेजनी शक्य तेथें मोटार बसेस चालवाव्या आणि त्याप्रतियर्थ ८२ लक्ष रुपये खर्चण्यास मान्यता मिळावी अशी अंदाजपत्रकांत सरकारने केलेली सूचना मात्र असेंब्लीने फेटाळून लावली होती. साजगी बसेसच्या मालकांचा धंदा बसून त्यांवर रेलवेजचें वर्चस्व प्रस्थापित होईल ही गोष्ट इष्ट नाही आणि आगगाड्या व बसेस ह्यांच्या वहातुकीविषयीचें धोरण राष्ट्रीय दृष्टीने समाधानकारक रीतीने निश्चित झाल्यावांचून हिंदुस्थान

सरकारच्या योजनेस पाठिंबा देतां येत नाही अशी भूमिका असेंब्लीमधील प्रमुख पक्षांनी स्वीकारली होती. युद्धवहातुकीचे मंत्री सर एडवर्ड बेथॉल, ह्यांनी त्यांच्या पुढाऱ्यांची समजूत काढली आणि नामंजूर झालेल्या ८२ लक्ष रुपयांच्या खर्चास असेंब्लीने बहुमतानें आतां मान्यता दिली आहे. रेलवेज, प्रांतिक सरकार व खासगी बसेसचे मालक ह्यांच्या एकत्र विचारानें सरकार आपली योजना अंमलांत आणील ह्या आश्वासनाच्या आधारावर प्रस्तुत प्रकरण निकालांत काढण्यांत आलें आहे. रस्त्यांचा विस्तार मोठ्या प्रमाणावर करण्याचें ठरलें आहे. त्यांवर वहातुक करणाऱ्या बसेस व रेलवेज ह्यांची अनिष्ट स्पर्धा होऊं नये, युद्धाचे संबंधांत मोटारविषयक काम करणारांस युद्धोत्तर काळांत उद्योग मिळवा व ह्या बाबतीत सर्व देशभर एकसूत्री धोरण असावें ह्या गोष्टी सरकारी योजनेच्या मुळाशी आहेत. निरनिराळ्या हितसंबंधाचा मेळ घालण्याचा हा प्रयत्न आहे आणि तो असेंब्लीमधील प्रमुख पक्षांस मान्य झाला आहे, हें विशेष आहे.

प्रेसिडेंट रूझव्हेल्ट ह्यांचें आकस्मिक निधन

युरोपियन रणांगणावरील मित्रराष्ट्रांच्या विजयाचा क्षण अगदी जवळ येऊन ठेपला आहे आणि जगाची राजकीय व आर्थिक घडी सुव्यवस्थित रीतीने बसवण्यासाठी सॅन फॅन्सिस्को येथें आंतरराष्ट्रीय परिषद थोड्याच दिवसांत भरावयाची आहे, अशा स्थितीत प्रेसिडेंट रूझव्हेल्ट ह्यांस आकस्मिक मृत्यू याचा ही दुर्दैवाची गोष्ट आहे. जगाची शांतता व सुस्थिति ह्यांविषयीच्या उदात्त व उदार कल्पनांनी प्रेरित होऊन प्रेसिडेंट रूझव्हेल्ट ह्यांनी जर्मनी व जपान ह्यांच्या आक्रमणात्मक, अत्याचारी व स्वातंत्र्यविध्वंसक सत्तेचा नाश करण्यासाठी इंग्लंड व रशिया ह्यांच्याशी मनःपूर्वक सहकार्य करून युद्धाचा विजयी शेवट जवळ आणला. अमेरिकेच्या प्रचंड आर्थिक शक्तीचा उपयोग मित्रराष्ट्रांच्या विजयाप्रतियर्थ व्हावा ह्याकरितां प्रेसिडेंट रूझव्हेल्ट ह्यांनी अविभ्रांत श्रम केले आणि अमेरिकन लोकमतास इष्ट घडण लावण्यांत अपूर्व यश संपादिलें. युद्धसमाप्तीनंतरच्या जागतिक व्यवस्थेच्या घटनेत त्यांच्या नेतृत्वाची उणीव भासल्यावांचून रहाणार नाही. प्रेसिडेंट रूझव्हेल्ट ह्यांच्या मृत्यूने सन्धे जगाची भयंकर हानि झाली आहे. तथापि ह्या उदारचरित मुत्सद्याची उदात्त ध्येये जागतिक घडामोडींत प्रभावी होवोत अशी सार्वत्रिक इच्छा असणें स्वाभाविक आहे.

बीज कंपनीचा लायसेन्स रद्द करण्याच्या सरकारी अधिकाऱावर अपील नाही.

बीज कंपनीचा लायसेन्स रद्द करण्याचा सरकारचा अधिकार कशा प्रकारचा आहे, हें हुबळी इ. कंपनीने मुंबई सरकारवर नुकसानभरपाईचा दावा लावला, त्यांत स्पष्ट झालें आहे. "अर्था"च्या ता. ४ एप्रिलच्या अंकांत दाव्याची माहिती दिली आहे. न्या. ब्लॅगडेन ह्यांनी आपला निवाडा गेल्या आठवड्यांत जाहीर केला, त्यांत ते म्हणतातः— "लायसेन्सच्या अटी पाळण्यांत आल्या किंवा नाही, हें सरकारने योग्य प्रकारे ठरविलें किंवा कसे हें तपासून पहाण्याचा अधिकार हायकोर्टास नाही."

दी भारत इंडस्ट्रिअल बँक, लि०

हेड ऑफिस:—पुणे शहर

—शाखा:—

(१) पुणे कॅन्टोनमेंट (२) बारामती

(३) लोणावळा (४) बेलापूर.

पे-ऑफिस:—खोपोली (जि. कुलाबा)

चेअरमन:—श्री. के. वि. केळकर, M. A., LL. D.

पुढील गांवांवर डिमांड ड्राफ्टस दिले जातात:—
नगर, मुंबई, बंगलोर, अर्साकिरी, बेळगांव, धारवाड,
हुबळी, कोचीन, कालिकत वगैरे

—सर्व प्रकारचे बँकिंगचे व्यवहार केले जातात—

रा. बा. साळवेकर,
नी. ना. क्षीरसागर.
मॅनेजिंग डायरेक्टर.

दि बँक ऑफ महाराष्ट्र, लि.

(शेड्यूल्ड बँक)

हेड ऑफिस : पुणे शहर

—भांडवल—

अधिकृत रु. ५०,००,०००
विक्रीस काढलेले व खपलेले रु. १०,००,०००
वसूल झालेले रु. १०,००,०००

—डायरेक्टर बोर्ड—

श्री. धों. कु. साठे, चेअरमन

श्री. व्ही. पी. वंदे, प्रो. व्ही. जी. काळे, श्री. एन. जी.
पवार, श्री. एस. जी. मराठे, श्री. आर. सी. सोहोनी, श्री.
टी. व्ही. रानडे, श्री. एम. आर. जोशी, श्री. एफ. डी.
पदमजी, श्री. एम. व्ही. गोखले, श्री. व्ही. एच. देशमुख.

—शाखा—

डेकन जिमखाना, मुंबई, जळगांव,
खडकी, गिरगांव (हुंबई), नागपूर,
रत्नागिरी, फैजपूर (पे-ऑफिस)

बँकिंगचे सर्व व्यवहार केले जातात.

सी. व्ही. जोग, मॅनेजर

महाराष्ट्राची युद्धोत्तर आर्थिक प्रगति

तरुणांचे धाडस व स्वावलंबन ह्यांस भांडवलाच्या
जोडीची आवश्यकता

श्री. न. गं. आपटे यांचे नागपूर येथील व्याख्यान

नागपूर येथील राजाराम लायब्ररीत ऑल इंडिया लॉ रिपो-
र्टरचे रा. व. दातार, बी. ए., एलएल. बी. यांच्या अध्यक्ष-
तेखाली गेल्या महिन्यांत सरल प्रॉडक्ट्स कं. लि. चे मॅ. डायरे-
क्टर श्री. न. गं. आपटे यांचे 'युद्धोत्तर महाराष्ट्र' या विषयावर
व्याख्यान झाले.

श्री. आपटे यांचे भाषण

“युद्धोत्तर महाराष्ट्राची कल्पना आपल्या डोळ्यांपुढे आणीत
असता, युद्धपूर्व व युद्धकालीन महाराष्ट्रात जे घडले असेल अगर
घडत असेल त्या घट्टन आलेल्या अगर घडणाऱ्या गोष्टींवरून जे
रीतसर निष्कर्ष निघू शकतील, तेच युद्धोत्तर महाराष्ट्रात आप-
णांस करणे शक्य आहे हे लक्षांत ठेवले पाहिजे. युद्धोत्तर कालां-
तील उन्नतीसाठी महाराष्ट्रापुढे एकच मार्ग आहे व तो म्हणजे
स्वावलंबनाचा होय. १९०७ साली औद्योगिक बाबतीत लोकमा-
न्यांनी सुचविलेला स्वावलंबन व स्वदेशीचा महामंत्र आजहि ति त-
काच, किंबहुना त्यापेक्षाहि अधिक आवश्यक आहे. आज महारा-
ष्ट्रात जे उद्योगधंदे चालू आहेत त्यांची छाननी केली असतां नोक-
रीत किंवा व्यवसायांत मिळत असलेले पैसे बाजूस सारून कर्तव्यगार
तरुण मंडळी स्वतंत्र धंद्याचा मार्ग पत्करित आहेत व त्यांत
यशहि मिळवीत आहेत असे आपणांस दिसून येईल.” श्री. पु. ग.
मराठे, श्री. म. स. पारसे, श्री. चंद्रशेखर गोविंद आगाशे, श्री.
दिगंबरपंत ओगळे, इत्यादि कारखानदारांनी मिळविलेल्या यशाचा
उल्लेख करून व अशा प्रकारची आणखी अनेक उदाहरणे अस-
ल्याचे सांगून श्री. आपटे यांनी या धंद्यांना मदत कशी करतां
येईल याचे विवेचन केले. या विवेचनांत ज्या व्यक्तींनी महारा-
ष्ट्राच्या निरनिराळ्या अंगोपांगांचा विचार केला आहे अशा तिस-
मंडळींचे एक मंडळ निर्माण करण्याबद्दल व अशा उद्योगधंद्यांना
मदत करणाऱ्या महाराष्ट्र इ. इन्व्हेस्टमेंट्स व नागपूर इन्व्हेस्टर्स-
सारख्या संस्था काढण्याबद्दल त्यांनी सुचविले.

ते पुढे म्हणाले की, कोणतीहि नवीन योजना पुढे आल्यास
वरील तरुण मंडळींच्या पुढे ती मांडून त्या योजनेची योग्या-
योग्यता व उपयुक्तता ठरवून घ्यावी व मग भांडवल पुरविणाऱ्या
कंपनीकडे ती द्यावी व त्या कंपनीने वरील धंद्यास भांडवल पुर-
वावे. याप्रमाणेच मालविक्रीचीहि एक संघटना असावी व तिने या
कारखान्यांत निर्माण झालेला माल विकण्याची व्यवस्था करावी.
अशा प्रकारची खटपट महाराष्ट्र कारखानदारांसह महाराष्ट्रातील
कारखान्यांकरितां करित आहे.

वरील विवेचनांत ज्यांच्यापासून भांडवल घ्यावयाचे त्यांचा
उल्लेख नसल्याने श्री. आपटे यांनी त्यांचा स्वतंत्रपणे उल्लेख केला
व ते म्हणाले:—“महाराष्ट्राची औद्योगिक प्रगति हे आपल्या
घरचे काम आहे, त्यांत महाराष्ट्राच्या संपत्तीची वाढ होणार आहे,
त्यांत स्वतःच्या मुळांवाळांना व्यवसाय मिळणार आहे, स्वावलंब-
नाची व त्यामुळे स्वातंत्र्याची सार्वत्रिक वृत्ति निर्माण होणार आहे,
या गोष्टी लक्षांत घेऊन प्रत्येक महाराष्ट्रीय व्यक्तीने आपल्या

बचतच्या पैसांपैकी निदान १० टक्के तरी वर सांगितलेल्या प्रकारच्या भांडवल जमा करणाऱ्या कंपन्यांस यावे. यामुळे पैसे गुंतविणारांचा पैसा सुरक्षित राहून उद्योगधंद्यांना त्यांच्या पैशांचा उपयोग होईल. १९०७ साली घड्याबाबतचे प्रयोग करून पाहण्यासाठी देणग्या म्हणून जसे पैसे मागण्यांत आले, त्याप्रमाणे आज भांडवल म्हणून पैसे मागण्याची वेळ आली आहे. पूर्वी ज्याप्रमाणे महाराष्ट्रांने लक्षावधि रुपयांचा पैसाफंड दिला त्याप्रमाणेच हेही पैसे महाराष्ट्र देईल असा महा विश्वास वाटतो."

शेवटी श्री. आपटे यांनी सरल प्रॉडक्ट्स कंपनीमार्फत ज्या प्रादेशिक योजना आखल्या जात आहेत त्यांचा उल्लेख करून महाराष्ट्राचे मुख्यत्वेकरून चार भौगोलिक विभाग पद्धत असल्याचे सांगितले. या चार विभागांपैकी सोलापूर विभाग आणि पुणे-नाशिक विभाग या विभागांतून होणाऱ्या विशिष्ट पिकांपासून टिकाऊ पदार्थ तयार करण्याच्या योजना व कार्यक्रम चालू आहेत. त्यांतील महत्त्वाच्या गोष्टी म्हणजे कोरफडीपासून काळा बोट तयार करणे, परंढीपासून टर्कीरेड तयार करणे, टोमॅटोपासून टोमॅटो केचप तयार करणे, बटाटे व कांदे वाळवून ठेवणे वगैरे होत. हे पदार्थ आपले आपण केव्हास महाराष्ट्रांतील पैसा महाराष्ट्रांत राहून अनेक तरुणांना काम मिळेल व त्यांना त्यांच्या इच्छेविरुद्ध सरकारी कचेऱ्यांतून कारकुनी कामे करावी लागणार नाहीत असे ते म्हणाले.

श्री. आपटे यांनी विनंति केल्याप्रमाणे प्रत्येकाने उद्योगधंद्यांना शक्य तितकी मदत करावी असा समारोप करून रा. व. दातार यांनी सभा बरखास्त झाल्याचे जाहीर केले.

“अपेक्षित” नफ्याच्या नुकसानीची भरपाई

मुंबई हायकोर्टाचा निवाडा

लॅंड अॅक्झिझिशन अॅक्टच्या २३ व्या कलमानुसार अपेक्षित नफा मिळू शकत नाही त्याची नुकसानभरपाई मिळण्याबद्दल मुंबई हायकोर्टाकडे करण्यांत आलेल्या अर्जाचा न्या. मॅकलिन व न्या. राजाध्याक्ष ह्यांनी नुकताच निवाडा केला. अर्जदाराचा सांताक्रूस येथे एक सिगारेटचा कारखाना होता व धंदा वाढविण्यासाठी त्याने जुहू येथे एक जमीन विकत घेतली. मूळ कारखान्याच्या तिथट मोठा कारखाना तेथे उभारण्याचा त्याचा विचार होता. त्याने त्यासाठी परवानगी मिळविली, नकाशांस मंजुरी मिळविली व कारखाना बांधण्यास प्रारंभ केला. इतक्यांत सरकारने ती जागा अक्रायर करण्याबद्दल नोटीस दिली. एका वर्षाच्या अपेक्षित नफ्याइतकी म्हणजे १,८४,५०० रुपये एवढी रकम आपणांस मिळावी, असे अर्जदाराचे म्हणणे होते. लॅंड अॅक्झिझिशन अधिकाऱ्यास ही मागणी भरमसाट वाटली, परंतु जमिनीत गुंतलेल्या रकमेवर ६% व्याज देऊन अपुरी इमारत व बांधकामाचे सामान ह्या बाबतच्या नुकसानीची भरपाई त्याने करविली. त्यावर डिस्ट्रिक्ट कोर्टाकडे अर्ज करण्यांत आला. “अपेक्षित” नफ्याच्या नुकसानीची भरपाई करण्यांत आली पाहिजे, असा असिस्टंट जज्जाचा अभिप्राय पडला. ह्यावर सरकारने मुंबई हायकोर्टाकडे अपील केले, तेव्हा हायकोर्टाने लॅंड अॅक्झिझिशन ऑफिसरने देवविलेली रकमच कायम केली.

दि सुप्रीम बँक ऑफ इंडिया लिमिटेड

हेड ऑफिस : गणपतगल्ली वेळगांव

शाखा : लक्ष्मीपुरी कोल्हापूर

खेळते भांडवल १५ लाखांवर

—डायरेक्टर बोर्ड—

श्री. एस्. जी. पंत वाळेंकुंड्री, B. A., LL. B.

चेअरमन.

श्री. एल. एस्. आजगांवकर, श्री. एस्. के. सामंत, श्री. एन. व्ही. सामंत, श्री. पी. ए. तेंडोलकर, श्री. जी. एन. कलघटगी, श्री. डी. आच. गाडवी, श्री. आय. एस्. सुंगुरवाडी, श्री. टी. व्ही. पोरवाल, श्री. डी. आर. अनगोळकर, श्री. आर. डी. गुर्लहोसूर, श्री. जी. जी. वेर्लिंग.

आकर्षक दराने मुदतीच्या ठेवी स्वीकारल्या जातात.

बँकिंगचे सर्व व्यवहार केले जातात.

अधिक माहितीसाठी लिहा अगर भेटा.

एस्. एन. सामंत,

मॅनेजिंग डायरेक्टर

दि प्रेसिडेन्सी इंडस्ट्रियल बँक लिमिटेड,

प्रेसिडेन्सी बँक बिल्डिंग, पुणे.

मुंबई शाखा : इस्माईल बिल्डिंग, फोर्ट, मुंबई.

अधिकृत व विक्रीस

काढलेले भांडवल	रु. १०,००,०००
खपलेले भांडवल	„ १०,००,०००
जमा झालेले भांडवल	„ ३,६७,९५५
एकूण खेळते भांडवल	„ ३५,००,०००

मद्रास, सोलापूर, नगर व मुंबईवर ड्राफ्ट्स दिले जातात.

शेअर सर्टिफिकेट्स तयार आहेत. तरी शेअरबाबतच्या पावत्या पाठवून दिव्याबरोबर सर्टिफिकेट्स पाठविण्याची व्यवस्था होईल.

गो. घों. जोगळेकर चि. त्रिविक चितळे
बी. ए. (ऑ.), बी. कॉम., एलएल. बी., मॅ. डायरेक्टर
मॅनेजर

मोठ्यांचें सगळेंच मोठें! — अमेरिकेचें प्रचंड कर्ज

अमेरिकेचा अफाट युद्धखर्च, त्या राष्ट्राची अलोट संपत्ति आणि त्याचें लढाऊ सामुग्रीचें प्रचंड उत्पादन ह्या विषयी माहिती वेळोवेळ प्रसिद्ध झाली आहे. तथापि, कोणत्याहि राष्ट्राच्या श्रीमंतीस मर्यादाहि आहेच; आणि प्रस्तुत युद्धसमाप्तीनंतर लढाऊ खर्च बंद होईल तेव्हा शांततेच्या काळी सरकारच्या खर्चावर कांहीं तरी नियंत्रण घातलें पाहिजे असें अमेरिकेतील मुत्सद्यांस वाटू लागलें आहे. ह्या संबंधांतले कांहीं आकडे विस्मयजनक आहेत. ते आम्ही एका अमेरिकन साप्ताहिकांतून उधृत करित आहो. अमेरिकेच्या दीडशें वर्षांच्या आयुष्यांत ९६ वर्षांत तेथील सरकारचा खर्च प्राप्तीच्या मर्यादेत राहिला आणि ५९ वर्षांत तो उत्पन्नापेक्षा अधिक झाला. ह्या तुटीच्या वर्षांतलीं १७ वर्षे युद्धाचीं होती. अमेरिकन राष्ट्राच्या स्थापनेपासून गेल्या महायुद्धापर्यंत वार्षिक तूट (अंतर्गत युद्धाचीं चार वर्षे सोडून) ९ कोटि डॉलर्सच्या वर कधीहि गेली नाही. मागील महायुद्धांत १९१७-१९ ह्या तीन वर्षांत अनुक्रमें ८५,९०० व १३०० कोटि डॉलर्स इतकें कर्ज अमेरिकन सरकारास काढावें लागलें आणि त्यापैकी कांहीं भाग दोस्त राष्ट्रांस दिलेल्या कर्जाचा होता. पुढें १९२० ते १९३० पर्यंत सरकारच्या काटकसरीमुळे राष्ट्रीय कर्ज बरेचसे कमी झालें. परंतु त्यानंतरच्या दशवार्षिक मुदतीत तें २,७०० कोटि डॉलर्सनीं वाढलें. म्हणजे सरसरीनें कर्जात दरवर्षी २७० कोटि डॉलर्सची वाढ झाली. चालू युद्धानें कर्जात मोठीच भर घातली आहे. ह्या युद्धाचे समाप्तीनंतर अमेरिकन सरकारचें कर्ज ३०,००० कोटि डॉलर्स (सुमारे १ लक्ष कोटि रुपये) भरल असा अंदाज आहे. म्हणजे प्रत्येक अमेरिकन कुटुंबामार्गे ३० हजार डॉलर्सचें कर्ज होईल. अडीच टक्के दरानें ह्या एकूण कर्जावरचें वार्षिक व्याज ७५० कोटि डॉलर्स (सुमारे २,५०० कोटि रुपये) इतकें होईल. १९४० पूर्वी अमेरिकन सरकारचें उत्पन्न कोणत्याहि वर्षी ७०० कोटि डॉलर्सपेक्षा अधिक नव्हतें. ह्याचा अर्थ असा आहे की युद्धापूर्वीच्या एकूण उत्पन्नापेक्षा युद्धानंतरच्या काळांत नुसत्या कर्जावरील व्याजाचा खर्चच अधिक होईल! सर्व प्रकारच्या अमेरिकन बँकांच्या ठेवीपैकी दोन-तृतीयांश रकम सरकारी कर्जांत गुंतली आहे आणि आयुर्विमा मंडळ्यांचे १,५०० कोटि डॉलर्स असेच गुंतलेले आहेत. ही सर्व परिस्थिति लक्षांत घेतां अमेरिकन सरकारनें स्वतःच्या उत्पान्नाचे मर्यादेत युद्धोत्तर काळांत खर्च करावा असा निबंध घालण्याचें अगत्य विचारी अमेरिकन नागरिकांस वाटत असल्यास त्यांत नवल नाही.

इंडस्ट्रियल इनव्हेस्टमेंट ट्रस्ट, लि., मुंबई

वरील कंपनीनें आपले पैसे वेगवेगळ्या ठिकाणी गुंतवले आहेत, परंतु त्या सर्वांत सरकारी रोख्यांच्या वांट्यास अधिक म्हणजे ४२-९९% रकम आली आहे. कापडांच्या गिरण्या, तागाच्या गिरण्या, पब्लिक युटिलिटी कंपनी (वीज वगैरे) ह्यांत अनुक्रमें ९.७७%, ७.१६% व ७.६५% रकम गुंतविलेली आहे. सरकारी रोख्यांपैकी ९६.३७% रोखे हिंदी (रुपयांचे) आहेत व ३.६३% रोखे स्टर्लिंगमधील आहेत. आणखी एका वेगळ्या तऱ्हेनें गुंतवणुकीची छाननी केली, तर सरकारी रोखे व डिबेंचर्स ४४.८२%; प्रेफरन्स भाग १४.३६%; ऑर्डिनरी भाग व स्टॉक ४०.८२% असें प्रमाण पडतें. कंपनीचें वसूल भांडवल सुमारे १ कोटि रुपये आहे. ती ठेव घेत नाही. व्यवहार सगळे कागदी असल्याकारणानें व्यवस्थेचा खर्च कमी येतो. भागीदारांना १९४४ सालाकरिता ३% कर माफ डिबिडेंड मिळणार आहे.

ब्रिटन आणि व्यापार

युद्धपूर्व बाजारपेठा परत मिळविण्याच्या व नवीन बाजारपेठा काबीज करण्याच्या तयारीत ब्रिटन गुंतलें आहे. युद्धमान युरोप सोडून इतर २६ देशांची भावी बाजारपेठा या दृष्टीनें माहिती मिळवून तयार ठेवण्यांत आली आहे. परदेशी जाण्यास लागणारे परवाने देण्यांत ब्रिटिश सरकार दक्ष आहे. ब्रिटिश माल मिळावयास लागल्याबरोबर तो विकून टाकण्याकरितां शेकडो व्यापारी प्रतिनिधी दूरदूरच्या देशांत आज संचार करित आहेत. प्रमुख राष्ट्रांतील ब्रिटिश व्यापाऱ्यांच्या विक्रीचे अधिकारी म्हणून नेमणुका करण्यांत आल्या आहेत. लहान कारखानदारांचें प्रतिनिधित्व गटवारी पद्धतीनें देण्यांत येत आहे.

अमेरिका आणि जकातीचे दर

प्रेसिडेंट रूझवेल्ट यांनीं काँग्रेसकडे कांहीं वस्तुंवरील जकातीचे दर ७५ टक्क्यांपर्यंत कमी करण्याचा अधिकार मागितला होता. ते म्हणाले: "भरपूर रोजगार आणि रहाणांचें मान टिकविण्याकरितां आपला परराष्ट्रीय व्यापार वाढला पाहिजे. ह्याचा अर्थ अधिक निर्गत व अधिक आयात. आयातीच्या रूपानें आपण किंमत घेतल्याशिवाय आपली शेती व कारखाने यांतील वस्तुंची निर्गत अधिक प्रमाणांत होणार नाही. अधिक निर्गतीची आपल्याला आवश्यकता आहे."

आम्ही नाहीं, आपणच!

सहाय्यीनें १९४४ सालीं केलेली प्रगति ही आपल्याच विश्वासाचें प्रतीक असल्यानें या प्रगतीच्या श्रेयाचे भागीदार आपणच आहांत, आम्ही नाहीं.

आलेलें काम—३१,१८,९३८

मंजूर काम—२८,२२,७६९

पूर्ण काम—२५,१४,९२३

आयुष्यावरील विमा याच कंपनीत उतरून आपल्या आर्थिक सुखांत भर घाला. भरपूर कमिशनवर एजन्सी दिली जाते.

सहाय्यी विमा कंपनी, लि.
नासिक.

गो. ग. सौंदणकर
मॅनेजिंग डायरेक्टर.

आपल्या पुढील कांहीं प्रश्न

श्री. संपादक महाशय 'अर्थ' यांसी
सा. न. वि. वि.

“आपल्या महाराष्ट्रीय कारखान्यांची युद्धकाळांत प्रगति झाली का ?” माझ्या एका स्नेहानें विचारलेल्या ह्या प्रश्नाचें उत्तर मी ‘होय’ आणि ‘नाही’ ह्या शब्दांत दिलें. त्याचें समाधान मात्र माझ्या या त्रोटक उत्तरानें झालें नाहीं ! युरोपमधील युद्ध आतां कोणत्याहि क्षणाला संपेल आणि युद्धोत्तर व्यापारी चढाई निरुद्धाई ताबडतोब सुरू होण्याची लक्षणे स्पष्ट दिसत आहेत. ओगल्यांच्या काच कंपनीची वार्षिक सभा नुकतीच झाली. शेठ चतुरभाई पीतांबरदार शहा ह्यांच्या तिचेमधील अध्यक्षीय भाषणातील पुढील वाक्यें मला चिंतनीय वाटतात: “युद्धोत्तरच्या कार्याकडे आमचें लक्ष वेधलें असतांना हिंदुस्थान सरकार आम्हांला इथें युद्धकार्याकरितां नित्य लागणाऱ्या वस्तू बनविण्यास सांगत आहे; आणि ह्याच वेळीं त्याच प्रकारचा माल परदेशांतून येथें आणीत आहे. ह्याचा परिणाम असा होत आहे कीं परदेशी माल आमच्या बाजार पेटेंत विकला जात असून त्याचें नांवहि होत आहे. आम्हांला मात्र बाजारांत माल विकणें व नांव करणें या परिस्थितीमुळें शक्य होत नाहीं. आमच्या प्रभाकर कंदिलाबाबत ही गोष्ट घडत असून ती श्री. श्रीपाद प्रभाकर ओगळे यांनीं हिंदुस्थान सरकारचे व्यापारमंत्री सर आशि-झुल हक ह्यांच्या नजरेस आणली आहे.”

युद्धकाळांत आपल्या कारखान्यांनीं भांडवल व ठेवी यांची मागणी केली. महाराष्ट्रानें त्यांना दोन्ही हातांनीं पैसा दिला. भांडवल कमी अशी अडचण आतां रहाण्याचें कारण दिसत नाहीं. मालाची विक्री वाढली दोन कारणांमुळे—बाजारभाव वाढल्यानें आणि उत्पादन वाढल्यानें. अलिकडेच कोळसा, कच्चा माल, कामगार ह्यांच्या कमतरतेमुळे कांहींचें उत्पादन घटल्याचें ऐकण्यांत येतें. कारखानदारांनीं हि युद्धकालीन नफ्यांतील योग्य वाटणी भागीदारांना द्विहंड व व्याज रूपानें पोंचती केली. हें असेंच पुढें चालेल कां ? याचें उत्तर कारखानदारांनीं युद्धकाळांत मिळविलेल्या अनुभवावर अन् तयारीवर बरेचसें अवलंबून नाहीं कां ?

“आज आम्हीं युद्धकार्यांत गुंतलों आहोंत; माफ करा हं ! आपली सोय आम्हांस पाहतां येत नाहीं. परंतु युद्धकाळांत मिळालेला अमूल्य अनुभव आम्हांला उधाच्या नवीन जगांत मिन्हाइकांची सेवा करण्यांत अधिक उपयोगी पडेल” अशा अर्थाचे आश्वासनपूर्ण उद्गार आमचे किती कारखानदार काढूं शकतात, त्यावरच आमच्या कारखान्यांचें भवितव्य अवलंबून आहे.

प्रचंड उत्पादन व तदनुषंगिक प्रश्न हाताळण्याची आम्हांला संवय झाली आहे कां ? गुणांनीं सरस आणि किंमतीनें किफायतशीर उत्पादन आम्हीं करावयाला शिकलों कां ? उपयोगपेक्षाहि चिंतिल्याबरोबर हातांत वस्तु घ्यावी—ती आपल्या जवळ, आपल्या मालकीची असावी असें गिन्हाइकाला वाटणें, ह्या मालविक्रीच्या मानसशास्त्राचा आपण विचार करतो का अन् ह्या दृष्टीनें आपल्या मालांत सुधारणा करतो कां ? कारखान्यांतील मंडळी आपल्याबद्दल कुठेंहि झालें तरी चांगलें बोलतील—वाईट बरी बोलणार नाहींत—अशी आपली सत्री आहे कां ? विक्री-

करितां नेमलेल्या मंडळींना आपल्या कारखान्यांबद्दल आपलेपणा वाटतो कां ? ते आनंदी—समाधानी वृत्तीनें माल विकायला जातात ना ? आपलेल्या जाहिरातीपेक्षाहि कधीं कधीं चालती-बोळती जाहिरात बरे-वाईट काम अधिक परिणामकारक रीतीनें करते हें आपल्याला माहित आहे ना ?

या व असल्याच इतर-प्रश्नांचीं उत्तरे मी मनांतल्या मनांत देण्याचा प्रयत्न केला अन् माझ्या मित्राला उत्तर दिलें ‘होय’ अन् ‘नाहीं’ !

युद्धोत्तर काळांतील प्रादेशिक औद्योगिक नियोजनांत बसणाऱ्या आमच्या सर्व लहान-मोठ्या कारखान्यांचे दिवस निश्चयेकरून चांगले राहतील असा विश्वास वाटतो.

—संजय

जागतिक वैमानिक वहातुकांच्या योजनांसाठी कंपनींची स्थापना

नागरिकांच्या उपयोगासाठी हवाई वहातुकीच्या तीन नवीन कंपन्या स्थापन करण्यांत येणार असल्याचें ब्रिटिश सरकारनें नुकतेंच जाहीर केलें आहे. कंपन्यांच्या कार्याची विभागणी प्रादेशिक तत्त्वावर करण्यांत आलेली आहे.

पहिली कंपनी अमेरिका, साम्राज्य-अंतर्गत देश, चीन व अति-पूर्वेकडील देश यांतील उतारुंची ने-आण करील. यांत हिंदुस्थानचा समावेश अर्थातच होतो. ब्रिटिश ओव्हरसीज एअरवेज कॉर्पोरेशन ह्या कंपनीकडे या वहातुकीचे अधिकार देण्यांत येणार आहेत. युद्धोत्तर हिंदुस्थानशीं होणाऱ्या हवाई वहातुकी-बाबतच्या सर्व योजना पुऱ्या झाल्या असून याबद्दलचा विचार गेले दोन वर्षे चालूच होता. गेल्या १४ वर्षांच्या अनुभवानें हिंदुस्थानचा प्रवास अधिक जलद व सुखकारक करण्यांत येणार आहे. अॅन्हो कंपनीनें बनविलेली ‘ट्यूडर-२’ विमानें उपयोगांत आणावयाची आहेत. या विमानांचा कमाल वेग ताशीं ३३० मैल राहिल. प्रत्येक विमानांत अदमासें २७ उतारुंची सोय होईल.

दुसऱ्या कंपनीतर्फे ब्रिटनमधील अंतर्गत व युरपची वहातुक करण्यांत येईल. या कंपनीत ब्रिटिश ओव्हरसीज एअरवेज कॉर्पोरेशन रेल्वे, आगबोट कंपन्या, प्रवाशी संस्था व युद्धपूर्व काम करीत असलेल्या इतर कंपन्या भाग घेतील.

तिसऱ्या कंपनीकडे दक्षिण अमेरिकेची वहातुक सोपविण्यांत आली आहे.

या तीनहि कंपन्यांच्या विमानांची मोड-तोड-डुरुस्ती बगेरे एकाच ठिकाणीं करण्यांत येईल. तसेंच हवाई शिक्षण घेण्याची सोय एकत्रच करण्यांत येईल. हीं विमानें ब्रिटनमध्ये बनविलेलीं असतील. आज हें पूर्णतः शक्य नसलें तरी शक्यतो लवकर ब्रिटिश बनावटीचीं विमानें उपयोगांत आणण्याचे प्रयत्न करण्यांत येतील.

वहातुकींतील या मत्केदारीवर ब्रिटनमध्ये वादळें उठण्याचा संभव आहे.

मुंबई शहराचे उष्णतामान वाढलें

मुंबई शहरांत शुक्रवार ता. २३ मार्च रोजी जेवढें उष्णतामान होतें, तेवढें गेल्या १०० वर्षांत झालें नव्हतें. त्या दिवशीं १०३.१ डिग्रीवर पारा गेला होता.

जागतिक व्यापार काबीज करण्याचे प्रयत्न

उद्बोधक विचार

“हिंदी औद्योगिक अभिवृद्धीला पोषक नसलेल्या मालाचा व्यापार करणाऱ्या अमेरिकन मंडळींनी हिंदी बाजारपेठेबाबत भरमसाट कल्पना बाळगणे स्वप्नाळूपणाचें ठरेल. लंडनमध्ये पडून असलेल्या स्टार्लिंग शिल्कांमुळे हिंदुस्थानाच्या व्यापाराचा ओष निटनकट्टेच वळेल. ज्या वस्तू हिंदुस्थानांत बनविता येतील त्या परदेशांतून न आणण्याबाबत किंवा परदेशांतून थंत्रसामुग्री व माल आणण्याकरिता लागणारी हुंडणावळ शक्यतो जपून वापरण्याबद्दल हिंदुस्थानांतील मध्यवर्ती सरकारावर हिंदी जनतेकडून शक्य तितकें वजन आणण्यांत येईल. ही परिस्थिति किती तरी वर्षे राहिल.”—क्रेटन लेन, युद्धकालीन आर्थिक व्यवहाराबाबत दिष्टी येथील अमेरिकन सरकारचे प्रतिनिधि—प्रमुख.

“युद्धाच्या उपयुक्त कार्यांत गुंतलेल्या मंडळींच्या उपयोगाकरिता अदमास २,००० ऑस्ट्रीन १० अश्वशक्तीच्या हलक्या मोटारगाड्या निटनहून हिंदुस्थानांत या वर्षी येतील अशी हिंदुस्थान सरकारला आशा आहे. किंमत उरलेली नाही; तथापि जी किंमत ठरेल तेवढ्याने लंडनमधील स्टार्लिंग शिल्क कमी होईल.”—सर रामस्वामी मुदलियार, हिंदुस्थान सरकारचे पुरवठामंत्री.

“जर्मनीचा पराभव झाल्यावर त्यानें निटनला थावयाच्या

संढणीत घरे बांधण्याकरिता व इतर उपयोगाकरिता लाकूड दिलें पाहिजे ही गोष्ट माझ्या ध्यानांत आहे.”—चर्चिल.

“निर्गत व्यापारांत आमच्या कंपनीचें स्थान नेहमीच महत्त्वाचें आहे आणि आमचा भाग उचलण्याचें कार्य आम्हीं करित आहोंत. तथापि आम्हांला आजच परदेशी कारखानदारांची स्पर्धा जबरदस्त वाटत आहे. या स्पर्धेचा स्पष्ट अर्थच असा आहे की, हे कारखानदार आपल्या घरच्या विक्रीच्या आणि उत्पादनाच्या किंमतीच्याहून कमी किंमतीनें आपला माल विक्रीत आहेत. त्यांच्या मालाला बाजारांत काय किंमत येते हें पहाण्याकरितांच ते अशा किंमती सांगत आहेत हें खरें; पण त्यांच्या सरकारांनी त्यांस असें करूं पावें ही गोष्ट बरी नाही. चलनस्थैर्याच्या दृष्टीनें ब्रेटन वुड्स येथें झालेल्या आंतरराष्ट्रीय करारमद्वाराविरुद्ध हें घोरण आहे. जागतिक व्यापार बिघडण्याला हुंडणावळींतील चढ-उतार जसा कारणीभूत होतो त्याप्रमाणेंच उत्पादन-किंमतीपेक्षां सालच्या दरानें माल विकण्याचाहि परिणाम होतो. ही गोष्ट सांगण्याचा उद्देश व्यापाराची घडी पुन्हां बसविण्यांत येणाऱ्या अढचर्णांची कल्पना याची असा आहे.”—सर जॉर्ज नेल्सन, इंग्लिश इलेक्ट्रिक कंपनीचे अध्यक्ष.

“जागतिक व्यापारी चढाओढीत आपल्याला टिकावयाचें असल्यास आपली आजची मोठी गरज कार्यक्षमता, अधिक कार्यक्षमता ही आहे. कारखान्यांच्या राष्ट्रीयकरणानें कार्यक्षमता वाढते असें सांगण्यांत आलेलें नाही. म्हणूनच मी राष्ट्रीयकरणाच्या घोषानें अस्वस्थ होतो.”—सर जॉर्ज नेल्सन, इंग्लिश इलेक्ट्रिक कंपनीचे अध्यक्ष.

जीर्ण व हटवादी हिवतापासाठी
डॉ. बी. सी. रॉय ह्यांच्या कृतीप्रमाणें तयार केलेलें

पायरोनिल

प्रथितयश डॉक्टर्स वापरतात.

: सोल डिस्ट्रिब्युटर्स :

फार्मास्युटिकल अँड जनरल एजन्सीज,
८६६, सदाशिव, पुणे २.

स्टेशन, मोटारस्टँड व पोस्ट ऑफिसपासून
अवघ्या पांचच भिनिटांचे रस्त्यावर
बेळगांव येथील एकच प्रसिद्ध ठिकाण
महाराष्ट्र भुवन

लॉजिंग बोर्डिंगची उत्कृष्ट सोय
बेळगांव] [मालकः—वाय. व्ही. सहस्रबुद्धे

**सांड
टोमॅटो
कम्पाउन्ड**

(ए. बी. सी. लिटिगिन्स्युक्त)

सुविदायक, पाचक व पीष्टिक. कृ-

न लागणें, पंडुरोग, रिकेट्स व अन्योच्या

यावर अत्यंत उपयोगी.

ओ रि जि न ल

ब्रा म्ही ते ला चे

कारखानदार.

द. कृ. सांड ब्रदर्स, चेंबर, लिमिटेड.
मॅन्यु. केमिस्ट्रल व इन्डिस्ट्रियल
चेंबर, पुणे.

पुणे चीफ एजंट :
मे. श्रीदत्त एजन्सी
१०० रविवार पेठ,
माती चौक, पुणे २.

कोल्हापूर विक्रेते :
मे. भागवत आणि कं.
कांच लाइन

सातारा जिल्हा एजंट :
मे. जोशी आणि
मंडळी
भवानी पेठ.

अहमदनगर विक्रेते :
मे. देशमुख आणि कं.
नवी पेठ.

तयार कपड्यांचे
व्यापारी

महिंद्रकर ब्रदर्स

गिरगांव, मुंबई नं. ४
व बुधवार चौक, पुणे.

संस्थापक :

कै. नानासाहेब सरपोतदार

पूना गेस्ट हाऊस टेलिफोन
नं. ७७९

भोर स्टेट बँक लि.

पाली शाखेचें श्रीमंत राजेसाहेबांचे हस्तें उद्घाटन

वरील बँकेच्या पाली (जि. कुळाबा, सं. भोर) येथील शाखेचा उद्घाटन समारंभ श्रीमंत राजेसाहेब सं. भोर यांचे हस्तें ता. १५-३-४५ इ. रोजी पाडव्याचे मुहूर्तावर झाला. त्याप्रसंगी श्री. म. व्यं. शिंगरे, मंत्री भोर स्टेट, यांचे स्वागतपर भाषण व श्री. ग. भै. साठे यांचे शाखेचें महत्त्व सांगणारें अशी भाषणें झाल्यावर श्रीमंत राजेसाहेब यांनी टाळ्यांच्या गजरांत बँकेच्या शाखेचे दारास लावलेलें राय्य कुलूप उघडून शाखा सुरू केल्याचें जाहीर केलें. बँक व इतर निरनिराळ्या संस्था यांचितर्फे श्रीमंत राजेसाहेब यांना पुष्पहार अर्पण करण्यांत येऊन पाली जनतेतर्फे रा. चिमणराव कुळकर्णी व रा. दादासाहेब साने ह्यांची भाषणें झाल्यावर श्रीमंत राजेसाहेब ह्यांचे मुख्य भाषण झालें.

श्रीमंत राजेसाहेब यांचे भाषण

“ सर एम. विश्वेश्वर अया यांनी संस्थानांत बँकिंगची सुलभ साधनें नसल्याने व्यापाराची अभिवृद्धी तेथें होत नाही, असें दृष्टोत्पत्तीस आणून दिलें. बडोदें, म्हैसूर व जयपूर येथें मोठाल्या बँका स्थापन झाल्या व त्याचप्रमाणें दक्षिणी संस्थानांतहि बँका निघूं लागल्या. आमचें संस्थानांतहि बँक असावी असें मुंबईचे डेक्कन मर्चंट्स को. बँकेचे रजतमहोत्सवास आम्ही गेलों तेव्हां पासून आम्हांसाहि फार वाटत होतें. सांगण्यास आनंद वाटतो की, गेल्या ऑगस्टमध्ये भोर स्टेट बँक लि. ची स्थापना झाली व जवळ जवळ सहा महिन्यांचे अवधीत बँकेच्या संचालकांनी पहिली शाखा पाली येथें काढली. बँकेबद्दल आपुलकी व विश्वास वाढावा म्हणून आम्हीं बँकेचे निम्में भांडवल घेतलें व पहिली पांच वर्षे ३ टक्के डिव्हिडंड देण्याची हमीहि घेतली. सुधागड तालुका शैक्षणिक व व्यापारी दृष्ट्या पुढारलेला असल्याने बँकेची पहिली शाखा येथें निघाली हें उचित आहे. तालुका हा भात व साग ह्यांनी समृद्ध असून त्यास भावहि हल्ली बराच आहे. तरी व्यापारी व घनिक लोकांनी बँकेचा फायदा करून घ्यावा. बँकेच्या पाली शाखेचें पहिलें सल्लागार मंडळ : १ मामलेदार सुधागड, २ शेठ अमरचंद हिराचंद, ३ रा. द. रा. मोडक, ४ शेठ सासळचंद रेवाचंद, ५ रा. गोविंद रामचंद्र ऊर्फ बापुसाहेब लिमये यांचे राहिल, असें मी जाहीर करतो. ”

ह्यानंतर श्रीमंत राजेसाहेब ह्यांनी थोडें विषयांतर करून सुधागड तालुका व विशेषतः पाली गांवी धान्य खरेदीबाबत जो थोडा गैरसमज झाला होता तो दूर केला.

भिक्षेकऱ्यांच्या नियंत्रणासाठी कायदा

मुंबई प्रांतांत भिक्षा मागणें बंद करण्याची योजना करून भिक्षेकऱ्यांच्या व त्यांच्या कुटुंबीयांच्या स्थानबद्धतेची, शिक्षणाची व नोकरीची व्यवस्था करणाऱ्या एका बिलाचा सर्दा मुंबई सरकारने तयार केला आहे आणि त्यावर मते मागविली आहेत. संबंध मुंबई प्रांताकरिता ह्या कायद्याची योजना असली तरी ठराविक दिवसापासून ठराविक ठिकाणीच ती लागू केली जाईल. १२ मे पूर्वी लोकांनी आपली मते सरकारकडे पाठवावी.

बँक ऑफ बरोडा वि. पंजाब नॅशनल बँक

२,४०,००० रुपयांच्या व्यवहारावर प्रिव्हि कौन्सिलचा निर्णय

“ अ ” ह्या बँक ऑफ बरोडाच्या खातेदारानें बँकेवर २,७५,६०० रुपयांचा पुढील तारखेचा (पोस्ट डेटेड) चेक “ ब ” च्या नांवें १३ जून, १९३९ रोजी काढला. बँकेतर्फे तिच्या “ क ” मॅनेजरने “ २०-६-३९ रोजी वटविण्यास लायक (मार्कड गुड फॉर पेमेंट) ” असा शिक्का मारून सही केली. “ ब ” ने त्याच दिवशी तो चेक पंजाब नॅशनल बँकेच्या “ ड ” मॅनेजरला देऊन त्याचेवर २,४०,००० रुपये ओव्हरड्राफ्ट घेतला. १९ जून रोजी “ क ” ह्या बडोदा बँकेच्या मॅनेजरची नोकरी सुटली. २० जून रोजी पंजाब नॅशनल बँकेने चेक वसुलीसाठी बडोदा बँकेकडे धाडला, तेव्हां, “ पैशाची तरतूद नाही ” अशा शेऱ्यासकट तो चेक परत करून बडोदा बँकेने त्याचे पैसे देण्याचें नाकारलें. “ अ ” च्या खात्यांत बडोदा बँकेत फक्त ७ आणि ३ पै एवढीच रकम होती. पंजाब नॅशनल बँकेने बडोदा बँकेवर पैशाच्या वसुलीसाठी दावा लावला, त्याच्या निकालावर प्रिव्हि कौन्सिलकडे अपील करण्यांत जालें.

चेकवर “ मार्कड गुड फॉर पेमेंट ” असा शेरा मारणें कायदेशीर आहे काय व असा शेरा मारणाऱ्या बँकेवर पैसे देण्याची जबाबदारी आहे काय, असा येथें महत्त्वाचा प्रश्न उपास्थित झाला. असा शेरा मारण्याची नेहमीची पद्धति नाही व बँकेवर जबाबदारी येत नाही, असा प्रिव्हि कौन्सिलचा निवाडा आहे. “ चेक हा बिल ऑफ एक्सचेंजचाच एक विशिष्ट प्रकार असला, तरी इतर पतपत्रेकप्रमाणें त्यावर असे शेरे मारण्याची वहिवाट नाही. चेकवर असा शेरा मारण्याचा बँकेच्या मॅनेजरस साधारणतः अधिकार पोचत नाही. पुढील तारखेच्या चेकचे तारणावर पैसे कर्जाऊ देण्याचा तर बँकेच्या मॅनेजरचा व्यवहार असूच शकत नाही. ” असा प्रिव्हि कौन्सिलचा अभिप्राय आहे.

फ्रान्समधील काळा बाजार

अमेरिकन सैनिकांचे अंग

युरोपियन युद्धक्षेत्रातील सुमारे १८,००० ते १९,००० अमेरिकन सैनिक कामावरून गैरहजर आहेत, असे अधिकृत रितीत जाहीर झालें आहे. अर्थात, लष्करातील एकूण सैनिकांच्या मानानें ही संख्या लहानच आहे. ह्या गैरहजर सैनिकांपैकी निम्म्याहून अधिक काळ्या बाजारांत व्यापार करण्यामध्ये गुंतलेले आहेत, ही गोष्ट जास्त महत्त्वाची आहे. आणीबाणीचे वेळी आपल्या सहकाऱ्यांस सोडून जाऊन हा धंदा करित बसणें गर्ह्य आहे, असें एका ब्रिटिश वृत्तपत्राचा लष्करी बातमीदार म्हणतो. बंधमुक्त केलेल्या राष्ट्रांत काळा बाजार फोफावणें अगदी स्वाभाविक आहे. लंडन शहरांत अमेरिकन सैनिकांमध्ये शिस्त राखण्यास ५०० अमेरिकन मिलिटरी पोलिस पुरतात, सीन विभागांत (त्यांत पॅरिसचा समावेश होतो) ४,००० मिलिटरी पोलिस कामावर आहेत. पॅरिस हें काळ्या बाजाराचें केंद्र बनलें आहे. काळ्या बाजाराशी संबंध असणाऱ्या लष्करी सैनिकांना कोर्ट मार्शल जबर शिक्षा ठोठावून परिस्थिति सुधारण्याचा प्रयत्न करित आहेत.

व्याज-वजा (xd)

व्याज-वजा (xd)

+ शिवराजपुर १०-४-४५
नागपुर २३-४-४५
स्वदेशी २७-४-४५

मुंबई शेअर बाजार
(मेसर्स व्ही. एम्. लिमिटेड आणि कं. पुणे ४ यांजकडून)
दि. २०-४-४५ ला रामनवमीची सुट्टी

गोकाक ३०-४-४५
फिनले १-५-४५
इंडि. युना. ३०-५-४५

१९४४ मधील चढउतार	दिलेले व्याज + बंधित ५ अंतिम	व्याज केंद्रां मिळते	कंपनीचे नांव	मूल र.	मंगळवार दि. १०/४/४५	बुधवार ११/४/४५	गुरुवार १२/४/४५	शुक्रवार १३/४/४५	सोमवार १६/४/४५
२३१५; १९१६	१२९-८-९	ऑगस्ट	टाटा डिफेंड्स	३०	२०१२-८	२००२-८	२०२८-१२	२०६२-८	२०३६-४
४३५; ३६९	२३-०-०	ऑगस्ट	टाटा आर्किटेरी	७५	३७८-०	३७६-८	३८३-८	३८९-८	३८३-८
२२०१; १६९५	५०-०-०	०५ मार्च-सप्टे.	बॉम्बे ड्राईंग	२५०	१७७१-४	१७६५-०	१७७१-४	१७९०-०	१७८८-१२
७६५; ५३३	१६-०-०	०५ मार्च-सप्टे.	कोहिनूर	१००	५९१-०	५९३-०	५९७-०	६०६-०	५९६-०
६५३; ४७५	२२-०-०	मे	स्वदेशी	१००	५३४-०	५३२-०	५३८-०	५४६-०	५४३-०
४९८; ३६१	६-०-०	१ नोव्हें.-एप्रिल	नागपुर	१००	३७७-८	३७६-०	३७९-०	३८१-०	३७७-८
३७७; २६५	१५-०-०	एप्रिल	फिनले	१००	२९४-०	२९३-०	२९७-०	३०२-०	३००-०
३९४; २८२	९-०-०	०५ ऑक्टो.-एप्रिल	गोकाक	१००	२९२-०	२९१-०	२९५-०	२९८-०	२९८-०
३०५; २१८	४-०-०	१ जाने.-जुलै	सिंथेक्स	५०	२४७-०	२४६-८	२४२-०	२४५-८	२४३-०
५-१०-६; ३-६	०-४-०	०५ मार्च	अपोलो	२	३-११-६	३-११-६	३-१२-०	३-१३-३	३-१२-६
२१-१४; १३-४-६	०-१५-०	मे	इंडि. यु. ऑर्डि.	१०	१४-०	१४-१-०	१४-२-६	१४-४-६	१४-३-३
४-९; २-७	०-३-०	मे	डिफेंड्स	१	२-१४-९	२-१४-६	२-१४-९	२-१५-९	२-१५-६
१२७०; ६३०	१११-०-०	जुलै	इंदूर माळवा	१००	६९४-८	६९५-०	७१३-१२	७२२-८	७३१-४
२५४; २१६	७-०-०	जानेवारी	असो. सीमेंट	१००	२३१-०	२२९-०	२३१-८	२३१-१२	२३०-०
२५९; २१९	९-०-०	जानेवारी	बेलापूर शुगर	५०	२१२-०	२१२-०	२१२-८	२१८-०	२१५-०
५७५; ३७६	७-८-०	डिसेंबर	बॉम्बे बर्मा	१२५	५११-४	५१२-८	५११-४	५११-४	५११-४
१३-१२; ७३	२-०-०	जुलै	न्यू इंडिया अं०	१५	७६-०	७६-८	७९-४	७८-८	७८-०
३८; २९-२	१-४-०	जानेवारी	शिंदिया स्टीम	१५	३१-१४	३१-१५	३२-४	३२-६	३२-४
८५; ४८	२-०-०	एप्रिल	शिवराजपुर	१०	४७-८	४७-४	४७-८	४८-०	४९-०
३३; १९	टाटा केमिकल	१०	१९-१४	१९-१४	२०-०	२०-०	२०-०
९०; ६८-१२	३-०-०	सप्टेंबर	टाटा ऑईल	२५	६४-८	६४-८	६५-४	६६-०	६६-०
			३ ३/४% रोखे	१००	९९-१४	९९-१४-३	९९-१४-९	१००-०	१००-१

वर्ग पुस्तकें (टा. युके) बंद
स्वदेशी ३१-३-४५ ते १९-४-४५
फिनले ६-४-४५ ते ३०-४-४५
इंडिया युना. २०-४-४५ ते १६-५-४५

दि. १६-४-४५
३% व्हिक्टरी लोन = रु. ९९-१५-०
३% १९६३-६५ रु. ९८-१३-०
३% १९६६-६८ रु. ९८-३-०

१९४४ मधील प्रगति

—सुलनात्मक आंकडे—

१९४३ साली पूर्ण झालेले काम ८,००,००० रु.वर
१९४४ साली पूर्ण झालेले काम ११,००,००० रु.वर
विमा हप्त्यांचे उत्पन्न १९४४ साली १,८३,०००
रुपयांचे वर झाले. खर्चाचे प्रमाण उतरले आहे व
त्या प्रमाणांत लाइफ फंडांत वाढ झाली आहे.

दि ट्रस्ट ऑफ इंडिया

अॅशुअरन्स कं. लि. पुणे.

मॅनेजर, व्ही. एच. देशमुख, बी. ए. अध्यक्ष—श्री. सरदार जगन्नाथमहाराज पंडित

डोक्यांतील उवा १ तासांत
मारण्याचा आश्चर्यकारक शोध

लायसॉफ

बाटली किंमत १ रु. ट. ख. निराळा
दोन वेळां उपयोग
दि मागोरा केमिकल कं. लि.
— हिराबाग, पुणे २ —

व्ही. पी. बेडेकर
आणि सन्स लि.
मुंबई.
मसाल्याचे
व्यापारी
पुणे एजंट—
द. ना. हेजाब

शुद्ध निलगिरी तेल.